

Gränslöst

... har den danske författaren Thor-kild Björnvig fått EU:s så kallade Aristeion-pris på 140 000 danska kronor för sin översättning av Rilks Föreläsningar som sonetter vilket tidigare ansetts nästan omöjligt.

FÖRRESTEN

Redaktör: LENA FROM 031-62 47 12
Brev till denna sida adresseras:
Gränslöst, Göteborgs-Posten, 405 02 Göteborg
Fax: 031-15 26 01
E-post: graensloest@gp.se

Ett år med elit och bredd

Planeringen av Stockholm som kulturhuvudstad 1998 har kommit halvvägs och programdirektör Beate Sydhoff är fylld av tillförsikt.

AV VIVEKA VOGEL
08-402 18 92

Halvvägs med en halv miljard. Så, ungefär, kan situationen inför Stockholm som kulturhuvudstad beskrivas drygt ett år innan den blir verklighet. Över 2 000 förslag - från rent omöjliga till absolut tänkbara - har skickats in till programmakarna.

- Vi har haft stormöten sedan 1994 om samtliga förslag; därefter har de mest tänkbara fått återkomma med en vettig budget, utformning och detaljplanering, säger Beate Sydhoff, konstkritiker, före detta chef för Kulturhuset, tidigare kulturråd i Washington. Hon säger att man nu är inne i ett mer operativt stadium än tidigare. Som exempel att rent konkret skriva kontrakt med klara projektförslagsställare.

I mitten av december kommer programmet att vara helt klart och fram till dess är Beate Sydhoff försiktig i kommentarerna om exakt hur den halva miljard kronor som finns i potten kommer att användas. Det handlar också om att dels få fram mer pengar, dels få de projekt som man accepterat att leva vidare även efter kulturreåret.

- Vi började för flera år sedan med att testa idéer och tankar - dock inte i den omfattning som man gjort i Danmark, säger Beate Sydhoff och tillägger att mängder av idéer alljämt befinner sig ute på remsor.

- Vi vill ha rejälä besked om hur mycket projekten kommer att kosta och där är vi mycket noggranna med budgetering, säger Beate Sydhoff.

- Cirka 30 procent av alla inkomna projekt kommer att kunna bli till verklighet.

Det är i så fall många förslagsställare som går med hjärtat i halsgropen dessa dagar. Kommer de med eller inte? - Jag anser att vi måste kunna klara både bredd, som engagerar mängder av människor, och spjutspetsar, som är lite mer finstilt. Många har under resans gång hävdat att det inte går att förena, men min absoluta uppfattning är att vi gör helt rätt, bredd och spjutspetsar, säger Beate Sydhoff.

Om Glasgow stod för gräsrotstänkande som kulturhuvudstad och Amsterdam för elitism så vill hon förena de båda tankarna.

- Vi befinner oss i Norden. Det är omöjligt att bortse från att regionen kommer att representeras. För mig är det definitivt meningsfullt att tänka i både bredd och kvalitet. Det skapar en genererande kraft, säger Beate Sydhoff och tillägger att visst handlar mycket om pengar, men på djupet även om tankar som leder till förändringar.

- Bestående förändringar hos politiker och förvaltningsar, för vilka kultur tidigare varit ett mindre vitalt begrepp. Jag tror att året kommer att innebära att allt fler vänjer sig vid tanken att kultur är något som framgent kommer att på oss att se till att saker och ting händer, som ger den där bärkraften, säger Beate Sydhoff.

Låter det luddigt? Gränslöst återkommer när det finns mer konkreta saker att berätta.

Lyssnar in tiden. För poeten Katarina Frostenson är det en grundläggande drift att stanna där hon är och vädra efter tiden. "Jag vill ta in det främmande och förvandlas. Lyssnande är viktigt för mig. Blicken hotar att släcka det den riktas mot."

Bild: ANNIKA ENGVALL

Ord - ett SNITT genom tillvaron

- Visst handlar det också om underkastelse och våld, och om att gå vargen till mötes, säger poeten Katarina Frostenson. Vi talar om kvinnliga mönster och förhållningssätt, med avstamp i hennes egna dikter. Med ett tiotal diktsamlingar bakom sig och en plats i Svenska Akademien är hon ett av den svenska lyrikens mest kända namn.

Jag träffar Katarina Frostenson en måndag med gråväder. Det duggar lätt, så vi avstår från promenaden i Hagaparken i Stockholm. Hon bor i lägenhet med få möbler och mycket konst, och visar in mig i ett rum med många böcker, högt i tak och dimblå väggar. Hon är kort och finlemmad, det långa håret är samlat i nacken med en snodd. Vi sjunger ner i varsin snufffåtjöl, hon kurer som i ett bo, och riktar sin blick mot mig.

FYRA FEMININA FORMER

Detta är den första artikeln av fyra om kvinnliga lyriker. Senare kommer du att kunna läsa om Ann Jäderlund, Birgitta Liljers och Eva Runefelt.

Det finns hos henne ett drag som man brukar framhålla som typiskt kvinnligt. Hon skriver sålän "jag".

Men hon protesterar: - Tvärtom! I mina dikter finns väldigt mycket "jag"! Men de inleds inte med det stora jaget. Ordet dyker upp efterhand. Det är möjligen typiskt kvinnligt. Man ställer sig vid kanten av torget och tittar, kommer in från sidan. Men "jag" finns närvarande i texten.

En av Katarina Frostensons tidiga diktsamlingar heter *I det gula* (1985). Diktjaget vandrar på gator, står på torg, sitter på kafé. Hon stiger ur sitt jag och tar emot intrycken, murytor, damm, asfalt, räls. Hon öppnar sig för platsens kraftfält och låter sig förvandlas.

Resa är att stå helt stilla i sig höra rösterna som tyngs dras samman till en ton en enda färglös eggande öppen som ordet jag Inte att svara men att träda fram

- Det gäller att banka ner sig till grunden, säger Katarina. - Att vara öppen inför rörelserna, att ta in dem i kroppen. Det är ett grundläggande behov hos mig att ta in det främmande och förvandlas. Men det har också med lyssnande att göra. Det är viktigt för mig. Blicken hotar att släcka det den riktas emot.

I det gula är en samling om staden, säger hon och berättar: - Jag uppsökte platser för rörelser och ljud. Det var en centrifugal rörelse, orden sögs in i ett slags tratt och jag organiserade dem. Den stora människoblandningen, vattnet, floden Seine. Vi bodde i Paris på vintrarna, min man hade fått ett arbete där. Det här var i början av 80-talet. Jag gick mycket. Staden var så överväldigande. Med allt sitt guld, på broarna och kyrkorna, högt däruppe - hon gör en svepande gest - och därnere fanns skiten, bajs lukten i tunnelbanan, löven... Gult är en laddad färg. Guld och sol, och så vätskorna: slemmet, varet, urinet, allt det kroppsliga. Jag tog emot det; ur denna väldiga blandning av allt steg dikterna fram.

Laddningen av begreppet "gul" är typisk för Katarina Frostenson. Ord i hennes dikter har ofta associationskretsar med motstridiga innebörder. Eller hon bygger upp en positiv bild och för sedan in ord som kan ha en upprörande eller fränstötande betydelse. Orden får funktionen av ett snitt, där något annat tränger fram. Det

kroppsliga, eller något hotfullt, hemskt. Ett stråk av fasa. Är det en kompositionsprincip?

- Det är nog mer hur jag är som person, min verklighetsupplevelse. Och det är en monstruös tid vi lever i. Det fasansfulla finns, överallt, det händer ju. För mig är det en grundläggande drift, att stanna där jag är och vädra efter tiden. Det har funnits ända från början, behovet av att göra resor i städer och tider. Två senare dikter är särskilt viktiga för mig: *Negativ-tindra* (Joner 1991) och *Tunga* (Tankarna 1994). De är övergripande, reflekterande dikter där jag talar om hur jag vill förfylla mig.

Negativ-tindra talar diktjaget om lusten att se, om viljan att förstå "ting", "världen", "ägget", "anletet".

Jag vill misshandla det med mitt stift, fördriva jag vill tvinga dess uttryck ut ur dess ram: vad vill du, egentligen Dissekera ett leende

likt två män likt två män som kom. Som såg. Som stod lutade över rindbordets glans. En kropps alla delar

Raderna leder tankarna till det så kallade styckmordet på Catrine da Costa, en prostituerad kvinna. Två läkare fälldes för styckning, men inte för mord. I *Negativ-tindra* arbetar Katarina Frostenson med frågan om vad som drev dessa män.

- Ja, det är en fasansfull bild. Att säga i en död människas kropp. Av vilket tvång och av vilken lust de gjorde det vet jag inte. Det är det som är frågan. En fråga som finns kvar.

Joner fortsätter med en rad dikter om Herr Peder, jägaren. Han skjuter en hind som visar sig vara hans fastmö. Poeten växlar position, talar än som jägaren, än som jungfrun. Jägaren ser hindens/kvinnans oskyddade rygg, och det väcker hans lust att döda. Jungfrun vänder sig om och får syn på jägaren när han ser henne.

Hon går in i skogen. I något avseende lockar hinden/kvinnan till sig jägaren, samtidigt som hon är ovetande. Det är ett spel mellan dem. Kan hon ser sig om och ryser.

Katarina nickar: - Kvinor har lättare att identifiera sig med viljebrädets position. Ur den aspekten är det ju glasklart att det finns en enorm polarisering mellan manligt och kvinnligt. - Det här har jag sysslat mycket med, att försöka förflytta positionerna. Både i en viljemässig mening, och omedvetet. Man kan känna en stark irritation över hur kvinnornas framställs, den nakna kroppen

Annika Frostell Birge

... en tolkning...

Anslaget är utsökt: FELICIA... Hermelin. Ett ovanligt namn sammanställt med ordet för ett exklusivt påsvärk, väcker associationer till något förfinat, vekt, skönt. Det är musikaliskt "vackert". Omsorgsfullt valda ord skapar njutbara klanger, mjuka i-ljud, som följas med r och sammansättningar med r, m, n, r, k, gr, str, rt. Mot det ställs en exakt iakttagelse av en händelse i yttervärlden, spår i snö efter en strid mellan en fågel och ett rovdjur, kanske en hermelin. Rivspår, hårtussar. I det sammanhanget ger hermelin tillsammans med i snöricket bilden av ett smidigt, lurande rovdjur. Orden i snöricket betonar att lagen är djurens, naturens: den starkares. (Här ser vi hur två motstridiga betydelse laddas upp i ordet "hermelin"). Detta djurrike ställs mot *lilla fingernageln*, som river ett märke i isen. Vill, som slåss för sitt liv. Ordet *finger* för in människan i djurriket, en liten som är hotad, underkastad snöricket lag. *Djurögon* tittar, ordet pekar ut ett kyligt registrerande subjekt, vittnet, den som står ut att se eller en förövare.

Vi ser spåren efter en vardaglig naturhändelse, som samtidigt väcker tanken på ett övergrepp mot en människa, kanske sexuellt, *bara mörka hår är kvar*. Ordet *fågelkvinna* anger vem som är offer, antagligen Felicia, "den lyckliga".

Vi kan se att dikten konsekvent stannar i exakt naturbeskrivning - med undantag av de fyra ord (*FELICIA, lilla fingernageln* och *fågelkvinna*) med vilka poeten öppnar upp de djupare och otäckare innebörderna.

Njutning och äckel, skönhet och fasa i en kort, komplex och rik dikt.

tarina Frostenson undersöker både offrets/hindens känslor och förgörarens/jägarens. I dikterna finns tydliga paralleller till dikten om da Costa.

Katarina nickar: - Det finns inget svar på bilderna. Det är dikt som löser upp sig och övergår i en ny dikt, en klang som rör sig, förändras. Dikterna är som fresker, eller en mosaik, de kastar ljus över varann, en del dikter står där för sin gåtfullhets skull, andra för sin grymhets skull, och ytterligare andra för sin skönhets skull.

- Men visst handlar det om underkastelse och våld, och att gå vargen till mötes. Om att gå över gränser. Att stå och skära i en annan människa, det är att gå över gränser.

- Det fanns en annan ballad om jungfrun i blå skogen, fortsätter hon. Den har också inspirerat samlingen. Varulven sliter sönder jungfrun och hennes lemmar sprids runt om i skogen...

Hon ser sig om och ryser. Kan man se spelet mellan jungfrun och jägaren som en aspekt av spelet mellan man och kvinna? Utsatthet, fascination inför våldet, och skräck. Den här dubbelheten finns i många av hennes dikter. Och det är kvinnor som kan berätta om offrets och villebrädets position.

Jag går ut efter handen som skall ta om halsen. Från en rygg. Ur en plats. Det finns inget märke i dukens glans Något kämpar för att få röst. Och något kämpar inte.

Katarina nickar: - Kvinor har lättare att identifiera sig med viljebrädets position. Ur den aspekten är det ju glasklart att det finns en enorm polarisering mellan manligt och kvinnligt.

- Det här har jag sysslat mycket med, att försöka förflytta positionerna. Både i en viljemässig mening, och omedvetet. Man kan känna en stark irritation över hur kvinnornas framställs, den nakna kroppen

under människans blick. Mycket konst bygger på den bilden. Hon funderar.

- Men jag upplever nog oftare att jag är i den "manliga" positionen. Jag kan känna igen mig i villebrädet, men det är oftare tvärtom, jag är den blicken som misshandlar. Hon skratrar till: Jag vill misshandla med mitt stift!

- Från början var det en enda rad som fascinerade mig i balladen: *se djuren under ö*. Det är en så kallad vandringsrad, en fast formulering som dyker upp i olika ballader under medeltiden.

- Den var så hemlighetsfull. Man vill att rader ska ha en betydelse, man vill att de ska öppna sig, men vissa rader gör inte det. Det är det stora värdet med bra lyrik. Orden står där och skimrar. De är juvelen som man kan återkomma till, betrakta igen och igen. Men visst är det som jag vill förstå.

Hon gör en rörelse som om hon bryter upp något: - Jag vill spränga mig in i raden och finna en innebörd.

Det finns en parallell där. Juvelen är den gåtfulla raden, juvelen är kvinnan/jungfrun vars inre inte kan ägas. Jägaren vill äga hemligheten med hennes leende, det driver honom att bräcka upp henne för att tvinga henne att ge ut den.

Katarina Frostenson nickar: - Jag kan känna igen den förtvivlan, att vara i en stumhetssituation, att inte få kontakt, att då ta till våldet. Det är vanligare hos män. Men det är en grundläggande erfarenhet för mig att inte acceptera gränser, en svårighet både att känna gränser, och att acceptera den.

Hon blir tankfull: - Det finns ett kallt betraktande i det jag skriver. Det kan nog verka fränstötande. Men där finns också blicken som vill tränga in, upplösas och förvandlas. Det är en dubbel rörelse, säger hon, och återtar: - Våld kan vara en vilja att förstå. Det är något väldigt våldsamt att begripa en annan människa.

Annika Frostell Birge

Poesifestivalen firar femton år

Göteborgs poesifestival fyller femton år och firar med namnkunniga medverkande. Tomas Tranströmer, Katarina Frostenson och Göran Greider är bland dem som lovat medverka. Årets festival äger rum på Gillestugan tisdag till lördag den 22-26 oktober. Gäster är också Elsa Grave, Kristian Lundberg, Ernst Brunner och Jan Erik Vold. De yngre poeter representeras av Petter Lindgren och Malin Lindroth samt Gustave Lund (alias Gurra G ur gruppen Just D). Så kommer förstas Göteborgs egna poeter, Peter och Marcus Birro, Ragnar Strömberg, Helena Eriksson och Lina Ekdahl. Start varje kväll klockan 19.

MILANO

I GÖTEBORG

Handplockad möbelkonst från senaste Milano-mässan mixer elegant det bästa från Skandinavien i vår höstshow. LÖRDAGS ÖPPET 10-15 SÖNDAGS ÖPPET 12-15

Överst: Sektionssoffa "Harry", B&B Italia. Nyttänkande i byger. Zanotta-soffan "Onda" i skinn med stålstativ.

FOGIAS FAVORITER 10% "Hanna" (bilden) 230 cm NU 10.600,- "Jazz" 210 cm NU 10.600,- "Camera 4" 200 cm NU 12.200,-

EILERSENS "Kendo" Klassiska linjer. Spännande tyger. 190 cm 13.460,- 150 cm 11.500,- Färdig 8.035,-

FILIP & FREDRIKA 15% FOGIA matgrupp i massiv oljad bok. Bord 190x90, sidobord 125x40, stolar, maskintvättbar klädsel, 6 färger.

Byt Säng med oss! DU FÅR 3.000,- för Din gamla säng när Du köper ny DUX-dubbelsäng (inkl bäddmadrass)

DUX DU FÅR 1.500,- för Din gamla säng när Du köper ny DUX-enkelsäng (inkl bäddmadrass) ENDAST 27-30 SEPT!

DUX 1001 ORIGINAL 4.700,- Gäller 90x200 inkl Duxette bäddmadrass. Normalpris ca 7.500,- 30% på Pascal bäddmadrass 90x200 samt DUX dun-täckan 150x210 i fem vikklasser.

MÖBELGALLERI ANNA Övre Husargatan 32 SÄNG-GALLERIET Olivedalsgatan 2 EXTRA KAMPANJÖPPET Lörd. 10-15. Sönd. 12-15.

MONTANA STÄLLER UT 20 METER NYA KOMBINATIONER

Ett danskt, färgrikt förvaringsystem. Kvalitet helt enkelt

Montana

Öppettider: Mån-Fre 10-18, Lör 10-14.

Blidners Kungsgatan 4, Tel 13 36 52

INLÄMNING GRAFIK sista veckan

Stor efterfrågan på verk av Chagall, Dalí, Miro, Picasso, Warhol samt av svenskar som A. Fridell, C. Larsson, H. Sallberg, A. Zorn m fl.

Öppet: 1 dag kl 8-15 Lördag kl 10-13

Göteborgs Auktionsverk Tredje Långgatan 7-9 Tel: 031-12 44 30

Miljardsatsning Kulturhuvudstadsåret finansieras sålunda: Stockholms stad: 250 miljoner kronor, staten: 285 miljoner kronor, landstinget: 100 miljoner kronor. Sammanlagt görs satsningar på cirka en miljard kronor i hela landet under kulturreåret. Drygt hälften av dessa pengar administreras av aktiebolaget Stockholm-Europas kulturhuvudstad 1998.